

Renata Hołda

REGION I REGIONALIZM W BADANIACH PROFESORA RYSZARDA KANTORA

Profesor Ryszard Kantor – antropolog i historyk kultury, etnograf, badacz ludyzmu i miłośnik Krakowa, obchodzi w 2012 roku jubileusz czterdziestolecia pracy naukowej i dydaktycznej. Prezentowany tu artykuł ma na celu zarówno przybliżenie naukowej sylwetki Profesora, jak i Jego szeroko rozumianej działalności na rzecz regionów i regionalizmu.

W swej dotychczasowej działalności Profesor prowadził badania na Orawie, Spiszu, na Podhalu i w innych rejonach Małopolski, łącząc w nich fascynację folklorem i kulturą tradycyjną z obserwacją procesów modernizacyjnych oraz z refleksją nad zmianami, które za sobą pociągały (w tym nad zagadnieniami związanymi z migracjami i powstawaniem środowisk polonijnych oraz ze zjawiskiem reemigracji). Interesuje się również zjawiskami, które pojawiły się stosunkowo niedawno, a które zaczynają dominować we współczesnej kulturze, wymagając wypracowania nowych definicji i metod naukowej eksploracji. Podejście badawcze, które reprezentuje Profesor można nazwać procesualnym, w tym sensie, że – choć nie abstrahuje od historii – nie ujmuje kultury w sposób statyczny, ale interesują go napięcia w jej dziedzinie, zachodzące przeobrażenia, ich dynamika i skutki.

Nie sposób scharakteryzować, nawet pobieżnie, licznych publikacji Profesora – ich pełna lista liczy ponad 1000 pozycji, obejmując książki i artykuły naukowe, redakcje, recenzje, sprawozdania, katalogi, teksty popularnonaukowe, felietony oraz prace wydawane pod pseudonimem. Odzwierciedlają one wielokierunkowość Jego badań i wskazują na rozległe, interdyscyplinarne zainteresowania. Nie kusząc się zatem o wyczerpujące omówienie tego imponującego dorobku, chciałabym wskazać kilka najważniejszych obszarów w tej różnorodnej działalności naukowo – badawczej oraz przybliżyć ustalenia i refleksje Profesora związane z problematyką regionalistyczną.

Ryszard Kantor urodził się w Gorzowie Wielkopolskim 7 maja 1947 roku, jednak, jego rodzina związana była już wtedy (i jest w dalszym ciągu) z Krakowem. W śródmiejskich dzielnicach tego miasta dorastał także

przyszły Profesor. Czasem, żartobliwie wspomina, że jako dziecko brał udział w „tajnych” wyprawach do krakowskich fortów oraz w penetracjach kanałów i opuszczonych kamienic, które łączyły strach z przyjemnym oszołomieniem, jakie daje świadomość nielegalności takiej wycieczki. Uczestniczył zatem w zabawach, które zwane są współcześnie miejskimi eksploracjami (*urban explorations*) i które rozpatruje dzisiaj w zgoła innej, naukowej i ludycznej perspektywie.

Studia etnograficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim – rozpoczęte w 1967 roku – podjął ze względu na zainteresowanie dziejami kultury, w tym także historią i archeologią. Koniec tych studiów (1972 rok), uwieńczony magisterium zrealizowanym pod kierunkiem profesora Mieczysława Gładysza, łączył się również z początkiem pracy naukowej i dydaktycznej Ryszarda Kantora, którą podjął najpierw jako asystent w ówczesnej Katedrze Etnografii Słowian UJ. Ten pierwszy okres jego działalności naukowej zdominowało zainteresowanie różnymi obszarami sztuki – masowej i tradycyjnej. Stosunkowo mało znany jest fakt, że jako jeden z pierwszych badaczy w Polsce zwrócił on uwagę na znaczenie obrazu i techniki filmowej w badaniach i dokumentacji etnograficznej, a także w działalności popularyzatorskiej placówek oświatowych. Dodać muszę, że mimo upływu czasu zgłaszane przez niego – już czterdzieści lat temu – postulaty wykorzystania możliwości filmu w pracy badawczej, zachowują swoją aktualność, choć znacząco zmieniły się warunki i dostęp do środków technicznych ułatwiających rejestrację i odtwarzanie danych. Równoległe do zainteresowań filmem etnograficznym prowadził badania nad sztuką ludową, problematyką i uwarunkowaniami jej odbioru oraz znaczeniem tego procesu dla zbiorowości lokalnej.

Efektom tych zainteresowań była praca doktorska, napisana pod kierunkiem profesor Jadwigi Klimaszewskiej *Recepcja i funkcje artystycznej twórczości ludowej na Polskiej Orawie w drugiej połowie XIX i w XX wieku*¹. Praca, określana jako „ciekawa i nowatorska” dotyczyła funkcji i recepcji sztuk plastycznych, ale uwzględniała szerokie tło społeczne i historyczne, dając w efekcie obraz kultury Polskiej Orawy i sygnalizując najważniejsze kierunki jego przemian. W tym samym czasie, wtedy jeszcze doktor Kantor podjął badania na Podhalu, których efektem są m.in. obszerne opracowania zawarte w często przywoływanych pracach zbiorowych².

¹ R. K a n t o r, *Recepcja i funkcje plastycznej twórczości ludowej na Polskiej Orawie w II połowie XIX i w XX wieku*, Kraków 1980.

² R. K a n t o r, „Gdzie chleb się kończy, a niebo zaczyna”. *Kultura ludowa Zakopanego i okolic* [w:] *Zakopane. Czteryście lat dziejów*, red. R. Dutkova, Kraków 1991, s. 600–676; idem, *Dawna i współczesna kultura ludowa* [w:] *U podnóża Gorców*, red. F. Kiryk, B. Górz, Nowy Targ 1999, s. 297–333.

W roku 1982 Ryszard Kantor przedstawił kolejną książkę *Ubiór – strój – kostium. Funkcje odzienia w tradycyjnej społeczności wiejskiej w XIX i XX wieku na obszarze Polski*³, na podstawie której otrzymał stopień doktora habilitowanego. W tym niezmiernie interesującym studium, zaproponował odmienny od dotychczasowej praktyki sposób badania stroju, czy szerzej – odzienia ludowego. Wskazywał na możliwość spojrzenia nań, nie tylko jak na rzecz materialną, posiadającą swoje walory estetyczne, nieraz kosztowną i z wysiłkiem tworzoną, ale przede wszystkim jak na nośnik znaczeń i rekwiżyt wykorzystywany w kulturowej działalności człowieka. Odnosząc się i rozwijając koncepcje semiotyczne Wiaczesława Iwanowa i Piotra Bogatyriewa podkreślał funkcje stroju jako symbolu i nośnika informacji o przynależności do regionu, stanu czy zawodu jego nosiciela.

Studia nad kulturą ludową obszarów Polski, na których wyraźnie zarysowała się tendencja emigracyjna (Orawa, Spisz, Podhale), skłoniły Ryszarda Kantora do zajęcia się tą problematyką. Skutkiem tych zainteresowań było, poza kolejnymi artykułami, powstanie dwóch, odmiennych w charakterze, lecz równie cenionych prac – efektów badań prowadzonych wśród Polonii węgierskiej i w środowiskach polonijnych Chicago. Wspólnie z doktor Ewą Krasińską, prowadził wieloletnie badania nad kulturą potomków polskich osadników na Węgrzech we wsiach Derenk i Istvanmajor. Problemy, którymi zainteresowali się badacze związane były z kwestią świadomości i odmienności pochodzenia, zachowania gwary i reliktyw kultury rodzimej, a także ze współczesną, świadomą już identyfikacją z polskością. Realizacja tych badań była możliwa dzięki współdziałaniu z węgierskim Muzeum Ottona Hermana w Miskolcu oraz z Uniwersytem w Debreczynie. Efektem tych prac jest kilkadziesiąt artykułów (wydanych w języku angielskim, węgierskim lub polskim) i dwie monografie (w języku węgierskim i polskim)⁴, oparte zarówno na poszukiwaniach terenowych, jak i na kwerendzie archiwalnej. Równolegle z badaniami węgierskimi, od początku lat 80-tych XX wieku Profesor prowadził prace badawcze na terenie parafii Zaborów w Małopolsce, w ówczesnym województwie tarnowskim. Zagadnieniem, które interesowało go przede wszystkim było zjawiska emigracji, reemigracji i wpływu, jakie miały na przemiany kulturowe w miejscowościach tego regionu. Badaniami objął zarówno

³ R. K a n t o r, *Ubiór – strój – kostium. Funkcje odzienia w tradycyjnej społeczności wiejskiej w XIX i w początkach XX wieku na obszarze Polski*, Kraków 1982.

⁴ E. K r a s i ń s k a, R. K a n t o r, *Potomkowie osadników z Polski we wsiach Derenk i Istvanmajor na Węgrzech. Monografia etnograficzna. Cz. 1: Zarys gospodarki*, Kraków 1981; i idem, *Potomkowie osadników z Polski we wsiach Derenk i Istvanmajor na Węgrzech. Monografia etnograficzna. Cz. 2: Kultura społeczna i duchowa*, Kraków 1981; i idem, *Derenk és Istvánmajor. A lengyel telepesek utódaínak története és kulturája*, Miskolc 1988.

parafian zaborowskich mieszkających w Polsce, jak i tych mieszkających w Chicago, którzy mimo zmiany miejsca pobytu identyfikowali się z rodzinną okolicą. Ten ambitny i rzadko w warunkach polskich spotykany zamysł udało się zrealizować dzięki stypendium uzyskanym przez Ryszarda Kantora z University of Wisconsin (1985–1986). Efektem tych wielostronnych, prowadzonych na dwóch kontynentach badań, była książka zatytułowana *Między Zaborowem a Chicago. Kulturowe konsekwencje istnienia zbiorowości imigrantów parafii zaborowskiej w Chicago i jej kontaktów z rodzinnymi wsiami*⁵. Recenzenci dorobku naukowego Ryszarda Kantora podkreślają wagę tej publikacji, na którą składa się zarówno oryginalność i niecodzienność tematu, śmiałe zakreślenie obszaru badań, jak i skuteczne zrealizowanie trudnego projektu. Ważnym elementem tego opracowania było wykazanie dwustronnych związków pomiędzy zbiorowościami emigracyjnymi a społecznością rodzimą.

W uznaniu dorobku naukowego, dydaktycznego oraz organizacyjnego, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w 1994 roku nadał mu tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych.

Problematyka emigracyjna, tak ważna w dorobku Ryszarda Kantora, aktualnie – jak sam wskazuje – zeszła w jego badaniach na plan dalszy. Nie oznacza to jednak całkowitego zaniechania takich dociekań, które pojawiają się, lecz z mniejszą intensywnością (np. w pilotażowych badaniach śladów polskości podjętych w Peru, Boliwii i w Meksyku).

Profesor przyznaje się do fascynacji kulturą miasta, które jest przedmiotem jego analiz od lat 80-tych XX wieku. Zasadniczym miejscem jego badań jest Kraków ze swą kulturą czasów minionych i aktualną. Do dzisiaj zresztą z uwagą śledzi zjawiska ludyczne zachodzące w tym mieście. Efektem tych badań jest wiele publikacji⁶.

Obecnie zainteresowania Profesora zdominowała problematyka ludyczna, obejmująca w jego interpretacji nie tylko zachowania, akcesoria czy reguły ich wykorzystywania, ale także zjawiska świadomościowe. W jego ujęciu zabawa – ludzka, naturalna skłonność do zabawy, ale i też oferta zabawy podsuwana przez media, wykorzystująca komercyjnie tę tendencję, jest wszechobecna we współczesnej kulturze, także w tych segmentach, które stanowiły dotąd sferę powagi. Zagadnieniom tym poświęcił wiele artykułów i zbiór esejów⁷. Aktualnie Ryszard Kantor przygotowuje szerszą monografię,

⁵ R. K a n t o r, *Między Zaborowem a Chicago. Kulturowe konsekwencje istnienia zbiorowości imigrantów z parafii zaborowskiej w Chicago i jej kontaktów z rodzinnymi wsiami*, Wrocław 1990.

⁶ Najważniejsze to: *Krakowiaci*, Kraków 1988; *O dziwakach i sensacjach krakowskich gawędy*, Kraków 1995; *Kalejdoskop krakowski. Gawędy o Krakowie, krakowianach i ich zwyczajach*, Kraków–Toruń 1996.

⁷ R. K a n t o r, *Poważnie i na niby. Szkice o zabawach i zabawkach*, Kielce 2003.

zaplanowaną jako pewnego rodzaju podsumowanie Jego dotychczasowych ustaleń związanych z badaniami nad ludyzmem prowadzonymi już dwie dekady. Zwiastunem tego przedsięwzięcia jest niedawno wydana książka współredagowana przez Ryszarda Kantora *Wąż w raj. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, w której pomieścił swój obszerny artykuł poświęcony zabawie⁸.

Ciekawość świata, temperament i erudycję Profesora odzwierciedlają w pewnej mierze pisane przez niego recenzje publikacji z zakresu wielu dziedzin nauki, które stanowią ważną część Jego bogatego dorobku. Profesor jest także autorem kilkudziesięciu haseł encyklopedycznych. Mało znaną pasją Ryszarda Kantora jest kolekcjonowanie pamiętników, które traktuje zarówno jako źródło do poznania niegdysiejszej mentalności, jak i przykład jej emanacji. Efektem tych zainteresowań jest m.in. książka *Obyczaje pradziadów... Z pamiętników i wspomnień zebrane*⁹. Profesor posiada spore zasługi na polu popularyzacji wiedzy. Jest autorem kilkuset artykułów popularnonaukowych drukowanych w Polsce i w Stanach Zjednoczonych. Także i ta działalność podejmowana była z punktu widzenia badacza-naukowca ujmującego problematykę regionalistyczną nie tylko teoretycznie, ale żywo zainteresowanego również zagadnieniami praktycznymi, rozwojem regionalizmu i związanych z nim organizacji.

W ciągu lat swojej aktywności naukowej i badawczej profesor Kantor był związany z wieloma ośrodkami akademickimi: z uniwersytetami w Krakowie, w Opolu i w Cieszynie. Dał się poznać jako sprawny organizator wielu konferencji poświęconych przemianom zachodzących na obszarze wiejskim, tematyce związanej z regionalizmem i kwestiami tożsamościowymi, a także sympozjów poświęconych ludyczności.

W placówkach, w których pracował pełnił funkcje kierownicze – był zastępcą dyrektora w Instytucie Studiów Polonijnych Uniwersytetu Jagiellońskiego (1986–1988 oraz 1991–1993), a także kierownikiem Katedry Socjologii i Stosunków Etnicznych (1984–1985 oraz 1987–1988). Funkcję tę sprawował również w Instytucie Etnologii UJ (1994–1996), powstałym w wyniku przekształcenia Katedry Etnografii Słowian. Kierował także Katedrą Badań nad Kulturami Regionalnymi na Uniwersytecie Opolskim (1994–2005). W późniejszym okresie organizował kierunek socjologia na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, a potem sprawował pieczę nad Katedrą Socjologii funkcjonującą w strukturze Instytutu Filozofii i Socjologii w UP (lata 2006–2010). Aktualnie pracuje na stanowisku profesora zwyczajnego na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Instytucie Studiów

⁸ *Wąż w raj. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, red. R. Kantor, T. Paleczny, M. Banaszekiewicz, Kraków 2011.

⁹ R. K a n t o r, *Obyczaje pradziadów... Z pamiętników i wspomnień zebrane*, Kielce 1998.

Regionalnych, gdzie szefuje Katedrze Antropologii Kultury Współczesnej. Prowadzi zajęcia z zakresu historii i teorii kultury oraz najnowszych koncepcji związanych z jej badaniem.

Profesor Ryszard Kantor uczestniczył w pracach Zespołu Kultury i Popularyzacji Międzyresortowej Komisji do spraw Polonii i Emigracji przy Prezesie Rady Ministrów (do 1991 roku), a także Polsko – Słowackiej Komisji Historycznej. Jest członkiem Komisji Etnologii Miasta PAN, Komisji Etnograficznej PAU. Pod koniec 2011 roku został także wybrany do Komitetu Nauk Etnologicznych PAN. Ponadto pracował w organizacjach społecznych i regionalnych – współorganizował Towarzystwo Przyjaciół Orawy, uczestniczył także w pracach Związku Podhalan. Wspiera rady redakcyjne czasopism – m.in. roczniki „Małopolska”, „Orawa”, „Wierchy”. Profesor od 1994 roku przewodniczy Zespołowi Badań nad Zachowaniami Ludycznymi i Zabawkami, który został powołany przy Muzeum Zabaw i Zabawek w Kielcach. Jest także prezesem Towarzystwa Rozwoju Zabawkarstwa. Ryszard Kantor jest redaktorem naczelnym interdyscyplinarnego pisma (pierwotnie kwartalnika, a obecnie rocznika) „Zabawy i Zabawki” wydawanego przez tę placówkę.

Działalność dydaktyczną i organizacyjną Ryszard Kantor łączył z członkostwem w międzynarodowych zespołach badawczych oraz ze współpracą z placówkami zagranicznymi (między innymi w USA i na Węgrzech). Poszukiwania badawcze prowadził także w Szwecji i w Turcji, a ostatnio także w Ameryce Łacińskiej.

Jako uczennica Profesora, chciałabym raz jeszcze podkreślić Jego działalność dydaktyczną – przychylnego inspiratora, zaangażowanego także w tworzenie sukcesów swoich podopiecznych. Zawsze mogą liczyć oni na dyskusję, naukowe podpowiedzi, wskazówki bibliograficzne (czy wręcz – książki), opinie i na życzliwą krytykę – tak ważną zwłaszcza w latach rozpoczynania własnej działalności naukowej. Profesor był opiekunem ponad trzystu prac magisterskich, około 100 licencjackich, był promotorem trzynastu doktoratów oraz konsultantem wielu prac habilitacyjnych i przewodów profesorskich. Opiniuje także publikacje i projekty badawcze (granty naukowe).

Profesor Ryszard Kantor nie przyjmuje odznaczeń państwowych. Nie stara się również i nie korzysta z funduszy stypendialnych i badawczych, uznając, że ta forma wsparcia powinna być przeznaczona raczej dla młodych naukowców.

Przegląd dorobku naukowego Profesora wskazuje na charakterystyczne dla niego oryginalne połączenie tradycyjnego warsztatu etnografa i charakterystycznego dla dyscypliny pola badań z poszukiwaniem nowych metod, nowych ujęć teoretycznych i nowej problematyki. W wielu swoich pracach Ryszard Kantor apelował o „powrót do źródeł”, czyli o wykorzystanie archiwaliów dotąd niepublikowanych, a z poświęceniem

kolekcjonowanych przez rzesze niegdysiejszych zbieraczy: profesjonalistów i amatorów¹⁰. Postulował także o ponowne sięgnięcie i reinterpretację monografii dziewiętnastowiecznych i tych z początku XX wieku, które choć niezwykle cenne i niosące ze sobą wiele danych dotyczących regionów nie uwzględniały np. zróżnicowania etnicznego przedrozbiorowych ziem polskich¹¹. Z prac Ryszarda Kantora, a także z jego działalności przebija wyraźnie przeświadczenie o praktycznej roli nauk o kulturze i potrzebie społecznego zaangażowania badacza. Cechy te uwidoczniły się niezwykle wyraźnie w publikacjach i analizach, które Ryszard Kantor poświęcił zagadnieniom regionów i regionalizmu.

Problematyka regionalistyczna zajmuje istotne miejsce w bogatym dorobku naukowym Profesora Kantora. Z dużą regularnością przewija się w jego pracach – zarówno we wcześniejszych, jak i pisanych współcześnie.

Pojęcie regionu, łączące się z problematyką przestrzennego zróżnicowania kultury i z etnicznością, mimo prowadzonych od wielu lat badań, nie zostało w satysfakcjonujący sposób skonceptualizowane, także na gruncie etnologii¹². W przypadku Polski sytuację dodatkowo komplikuje tendencja do utożsamiania regionów z byłymi dzielnicami zaborczymi, bądź z późniejszym podziałem administracyjnym, a także procesy industrializacyjne i ruchy ludności mające miejsce po II wojnie światowej, które poza innymi zmianami, przekształciły w sposób nieodwracalny krajobraz kulturowy kraju. Nie oznacza to jednak, że dyskusja nad zagadnieniami regionalistycznymi nie była, czy nie jest prowadzona. Głos w niej zabierał również niejednokrotnie Ryszard Kantor.

Badacz ten ujmuje region jako wyodrębniony obszar kulturowy wyznaczony na podstawie istniejących cech wyróżniających lub ich zespołów. W swych analizach nie pomija kwestii historycznych i materialno – ekonomicznych, które – jak podkreśla – mogą kształtować świadomość i determinować wybory mieszkańców wydzielonego obszaru, także polityczne. Podkreśla również znaczenie miasta i jego rolę regionotwórczą. W jego ujęciu nie wynika ona w prosty sposób z pełnienia przezeń tylko funkcji administracyjnych, będących na ogół rezultatem rozwiązań podejmowanych na szczeblu centralnym. Aby miasto mogło pełnić autentyczną rolę centrum regionu powinno być również

¹⁰ R. K a n t o r, *Krakowiacy znani czy nieznan? Kilka uwag o stanie wiedzy o Krakowiakach i ich kulturze* [w:] *Ludoznawstwo i etnografia między Wiedniem, Lwowem, Krakowem, a Pragą*, red. E. Fryś-Pietraszkowa, A. Spiss, Kraków 1999, s. 109–110.

¹¹ R. K a n t o r, *Zderzenia i przenikanie kultur na pograniczach. Materiały z konferencji naukowej w Opolu, 19–20.10.1987*, red. Z. Jasiński, J. Korbel, Opole 1989, s. 240.

¹² Zob. A. B r e n c z, *Teoretyczne koncepcje regionu* [w:] R. K a n t o r, *Wielkopolska jako region etnograficzny*, Poznań 1996, s. 17–39.

ośrodkiem kulturalnym, religijnym i ekonomiczno – gospodarczym, a zatem musi kreować różnorodne płaszczyzny związków z terenami przyległymi¹³.

Istnienie miasta – lokalnej stolicy, określającego w pewnym sensie specyfikę regionu, a często dającego mu nazwę (Krakowskie, Sieradzkie, Opolskie), nie jest jedynym, czy najważniejszym wskaźnikiem pozwalającym na jego wyznaczenie. Profesor w swych pracach wskazuje również na subiektywne kryteria wyróżniania regionu, konstruowanego poprzez jego mieszkańców przekonanych o swojej odmienności, którą unaoczniać mają jej „typowe” czy „charakterystyczne” wyznaczniki, na ogół elementy kultury tradycyjnej. Te uznawane za niezwykle oryginalne i nieraz pieczołowicie chronione obiekty, w istocie są takimi, gdyż tak chcą je widzieć wszyscy przekonani o ich wyjątkowej wartości:

w kulturze Orawy (a także w jej gospodarce) – pisał Ryszard Kantor – nie ma żadnych elementów (wśród pierwszorzędnych), których nie byłoby na terenach przyległych, zamieszkiwanych przez inne polskie grupy etnograficzne. Nawet opiewana w literaturze etnograficznej chałupa z wyżką nie była czymś typowym czy charakterystycznym wyłącznie dla Orawy, jej zasięg był nieco szerszy¹⁴.

Polska Orawa – to miejsce wieloletnich badań Profesora, a więc teren wyjątkowo mu znany i bliski. Badania prowadzone we wsiach należących do regionu zaowocowały wieloma artykułami oraz monografią, zaprezentowaną jako dysertacja doktorska. Nie dziwi więc fakt, że do doświadczeń empirycznych zdobytych w tamtym terenie, odwołuje się w swoich rozważaniach, także gdy dotyczą problemów bardziej ogólnych. Są one celną egzemplifikacją dla przemysłów związanych z tematyką pogranicza zajmującą Profesora od lat przynajmniej kilkunastu. Pogranicza są rozumiane przez niego jako obszary wyznaczane nie tyle poprzez linię polityczną (granice), ale poprzez sąsiedztwo kultur¹⁵. Nie oznacza to jednak, że ignoruje on istnienie czynnika politycznego i jego ingerujące możliwości. Wiele razy podkreślał, że cechą obszarów pogranicznych jest częsta zmiana przynależności administracyjnej i państwowej, wskutek czego tożsamość na tych terenach charakteryzuje się labilnością.

¹³ R. K a n t o r, *Jeden czy dwa światy? Kraków i wieś podkrakowska w XIX i XX wieku* [w:] *Polska i Polacy w XIX–XX wieku. Studia ofiarowane Profesorowi Mariuszowi Kulczykowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. K. Ślusarek, Kraków 2002, s. 47–48.

¹⁴ R. K a n t o r, *Zróżnicowanie kulturowe pogranicza a świadomość ich mieszkańców* [w:] *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach*, red. Z. Jasiński, A. Kozłowska, Opole 1997, s. 201.

¹⁵ Zob. R. K a n t o r, *Polacy – Słowacy – Węgrzy. Szkic z dziejów jednego pogranicza* [w:] *Na pograniczach. Kultura – ludzie – problemy. Materiały z konferencji naukowej „Zderzenia i przenikanie kultur na pograniczach”*, red. Z. Jasiński, Opole 1991, s. 59–69.

Orawa jest dla Ryszarda Kantora typowym przykładem pogranicza etnicznego, terenem, na którym tarcia i antagonizmy rysujące się za ledwie na obszarach nieposiadających takiego charakteru, nabierają znamiennej wyrazistości. Od końca XIX wieku ten szczególnie dla Profesora region poddany był oddziaływaniom różnych, rywalizujących ze sobą sił (węgierskich, słowackich i polskich), realizujących swój program polityczny poprzez budzenie świadomości etnicznej i narodowej oraz lojalności państwowej¹⁶. Choć – jak stwierdza Ryszard Kantor – w danym okresie historycznym sytuacja ukształtowała się pomyślnie dla Polski, nie oznaczało to na tym terenie końca walk „o duszę”. Obrazuje to diagnoza Profesora, jednocześnie trafna i gorzka, sformułowana w oparciu o spostrzeżenia związane z zarejestrowanym przez niego zjawiskiem unikania przez mieszkańców Orawy jakiegokolwiek narodowego samookreślenia na rzecz deklaracji „orawskości”:

Współczesna sytuacja ludności Orawy, jej zaznaczające się z roku na rok coraz wyraźniej rozbicie tożsamościowe, jej trudności z określeniem kanonu własnej, regionalnej kultury w warunkach narastającej mody na elementy kultury słowackiej lub pseudosłowackiej jest niezwykle interesujące poznawczo, lecz bolesne z innych względów. Ukazuje niezwykle rolę ośrodków dyspozycyjnych, ich wpływ na kształtowanie się [...] tożsamości etnicznej, ukazuje siłę argumentów ekonomicznych oraz wręcz bagatelne znaczenie faktów obiektywnych, takich jak język czy pochodzenie¹⁷.

Akcentując – jak w przypadku Orawy – świadomościowe i aksjologiczne aspekty istnienia regionu Profesor wskazuje jednocześnie na relacyjność tych komponentów w stosunku do tożsamości regionalnej, której podłoże stanowi odczuwanie wielostronnych związków z terytorium. Podkreślanie wagi tego rodzaju tożsamości, jej docenienie ze strony tego badacza, nie oznacza, że traktuje ją jako nadrzędną, czy wystarczającą.

Moim zdaniem świadomość regionalna, niezwykle ważna – notował Ryszard Kantor – nie może w żadnym stopniu zastępować narodowej, są to pojęcia odnoszące się do różnych zjawisk, obrazujące różnego typu związki człowieka z obszarem zamieszkiwania, dziedzictwem przeszłości, kulturą¹⁸.

Region jest przestrzenią użytkową, wykorzystywaną i afektywnie traktowaną przez człowieka, który identyfikuje ją „ze swoim” miejscem, „swoją” ziemią, „swoją” ojcowizną. Emocjonalny stosunek do obszaru

¹⁶ R. K a n t o r, *Zróżnicowanie kulturowe pograniczy a świadomość ich mieszkańców* [w:] *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach*, red. Z. Jasiński, A. Kozłowska, Opole 1997, s. 201.

¹⁷ R. K a n t o r, *Zderzenia i przenikanie kultur na pograniczach...*, s. 249–250.

¹⁸ R. K a n t o r, *Zróżnicowanie kulturowe pograniczy a świadomość...*, s. 203.

uznawanego za własny – odwieczny – przynależny oraz poczucie związków z zamieszkującą go wspólnotą leży także u podstaw regionalizmu.

Regionalizm w wymiarze jednostkowym, indywidualnym – zauważa Ryszard Kantor – oznacza, jak wiadomo, postawę wobec „małej ojczyzny”, „ojczyzny prywatnej”, z którą człowiek bywa związany bezpośrednimi przeżyciami i wytworzonymi przez nie nawykami. Postawa regionalistyczna zakłada związek między jednostką/zbiorowością a terytorium¹⁹.

Regionalizm jednak, nie jest wyłącznie rodzajem samoświadomości. Może on przyjmować również formy zorganizowanej, zinstytucjonalizowanej i wyznaczającej sobie priorytety działalności. Definiowany jest wówczas jako ruch społeczno – gospodarczy i kulturalny, którego celem jest manifestacja własnej odrębności i jej propagowanie. Poczynania te rozpoczynają się na ogół od waloryzacji rodzimej kultury i języka, co skutkuje na poziomie zbiorowości lokalnej wzrostem zainteresowań przeszłością i poszukiwaniami etnograficznymi, często o charakterze rekonstrukcyjnym i animacyjnym. Należy jednak podkreślić, że tradycja grupy i akcentowanie (niekiedy przesadne) jej specyfiki bywa przesłanką do formułowania oczekiwań także innego typu. Kultura ludowa bywa więc ideologizowana, traktowana emblematycznie i merkantylnie zarazem – jako „obiektywnie istniejąca” podstawa do zgłaszania żądań prawnych i politycznych, w tym do głoszenia haseł autonomizacyjnych.

Na zarysowanym tu tle należy rozpatrywać zjawisko regionalizmu polskiego. Rozważając ten rozwijający się w okresie zaborów i krzepnący ostatecznie w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku fenomen, Ryszard Kantor podkreślał niejednokrotnie jego specyfikę polegającą na łączeniu wysiłków na rzecz regionu z działalnością patriotyczną, a wręcz narodowo-twórczą, scalającą i ukierunkowującą, a tym samym wzmacniającą ogólne dążenia niepodległościowe²⁰. Fakt nieujawniania się w jego nurcie tendencji separatystycznych – zdaniem tego badacza – różni zasadniczo polską odmianę od regionalizmów rozwijających się w innych państwach, w których łączył się z wyraźnymi tendencjami odśrodkowymi. Ryszard Kantor wskazuje na szczególne, pozytywne znaczenie regionalizmu na terenie ziem polskich, jego „oddolny”, nieinspirowany zewnątrz i integrujący charakter oraz na jego funkcje mobilizujące i korelujące działalność społeczności lokalnych. Jednym z rezultatów różnorodnej

¹⁹ R. K a n t o r, *Narodotwórczy i kulturotwórczy charakter regionalnych organizacji podhalańskich* [w:] *Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? Tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski*, red. R. Majkowska, Kraków 2000, s. 273.

²⁰ Ibidem, s. 274; R. K a n t o r, *O potrzebie uprawiania etnografii regionalnej, „Małopolska”*. R. VI: 2004, s. 35–36.

aktywności rozwijanej na tym polu było pojawienie się potrzeby poznawania, chronienia, rozwijania i popularyzacji dziedzictwa kulturowego danego regionu²¹. Profesor docenia w sposób szczególny regionalizm podhalański „który nie tylko należy do najstarszych na terenie Polski, ale i do najbardziej płodnych tak w sferze koncepcji, jak i rzeczywistych dokonań”²². Ruch ten rozwijając się i aktywizując swoich członków, wyraźnie wpłynął na kulturę ziem górskich i jej waloryzację ze strony autochtonów i przyjezdnych. Ryszard Kantor, znawca tradycyjnej kultury tych okolic (Orawa, Spisz, Podhale) i wnikliwy obserwator jej przeobrażeń, zarejestrował i odniósł się także i do tego zjawiska. Jego refleksjom dotyczącym tej tematyki towarzyszy przeświadczenie, że podłożem rozwoju tutejszych postaw regionalistycznych było poczucie wielkiej wartości rodzimej kultury, połączone z dumą i potrzebą jej zachowania oraz manifestowania:

Rozwijający się ruch regionalny i jego wysoki poziom ideowy miał dla świadomości górali znaczenie niezwykle istotne. Dzięki niemu właśnie tradycyjna kultura górali przeobrażając się nie nabrała charakteru eklektycznego i uniknęła powierzchowności; przeciwnie, pozostała oryginalna, choć już świadomie swą oryginalność dyskontująca²³.

Ryszard Kantor podkreśla znaczenie ruchu regionalnego dla Podhala i jego kultury wskazując na udział w kształtowaniu się tożsamości regionalnej, której tworzywem był między innymi stosunek do dziedzictwa. Profesora do dzisiaj zresztą interesują wszelkie próby wykorzystywania elementów przeszłości do budowania współczesnej tożsamości mieszkańców różnych regionów. W jego ujęciu obsesyjne, niekiedy udane, niekiedy chybotliwe poszukiwania kulturowych komponentów mogących uchodzić za odwieczne lub przynajmniej bardzo stare (a więc – tradycyjne), a które posłużyć mogą do współczesnego konstruowania tożsamości, są reakcją na dzisiejsze, unifikujące trendy i na zaznaczającą się potrzebę promocji:

Takie poszukiwania już są znaczące, powodują wzrost świadomości lokalnej, przynajmniej jakiejś części zbiorowości, narastania poczucia więzi z miejscem zamieszkania, ogólnie pojawienie się i krzepnięcie tego, co nazywa się postawami regionalistycznymi. W końcowym rozrachunku, niezależnie od tego, czy owo poszukiwanie da jakieś konkretne efekty, wpływa na utożsamienie się aktywnych jednostek z dziejami i kulturą grupy, ma zatem istotne znaczenie dla budowania tożsamości kulturowej na poziomie lokalnym czy regionalnym²⁴.

²¹ R. Kantor, *O potrzebie uprawiania etnografii regionalnej...*, s. 37.

²² R. Kantor, *Dawna i współczesna kultura ludowa...*, s. 297.

²³ R. Kantor, *„Gdzie chleb się kończy, a niebo zaczyna”*, s. 675.

²⁴ R. Kantor, *Zbiorowości lokalne w poszukiwaniu tożsamości w świecie popkultury*, „Małopolska”. R. XII: 2010, s. 28.

Skupiając się na problematyce regionów oraz pograniczy etnicznych i kulturowych, podkreślał wagę inicjatyw miejscowych – związanych z regionem oraz ich znaczenie dla kreowania więzi społecznych i podtrzymywania tożsamości. Rozważania te obejmowały także zagadnienia związane z aktywizacją kulturową lokalnych społeczności i ich liderów. Zdaniem Profesora – może to doprowadzić do odzyskania ich podmiotowości²⁵. Wiedza i refleksje Profesora związane z problematyką regionalistyczną łączyły się także ze zgłaszaniem przez niego postulatów uprawiania „etnografii regionalnej”.

Zainteresowanie ruchem regionalistycznym, jego społecznym i kulturotwórczym, a więc niezwykle istotnym dla społeczności lokalnej wymiarem, zaowocowało zaangażowaniem Ryszarda Kantora w prace związane z powołaniem Towarzystwa Przyjaciół Orawy, którego został także pierwszym prezesem, pełniąc tę funkcję przez trzy lata. Działalność ta była płaszczyzną, na której w 1988 roku spotkał księdza Władysława Pilarczyka – Orawianina, niestrudzonego propagatora kultury swego regionu i regionalizmu. Zapoczątkowana wówczas współpraca trwa do dziś, a dowodem na to są chociażby kolejne tomy „Małopolski” – rocznika, którego wydawanie zainicjował ksiądz Pilarczyk, w którym chętnie ogłasza swoje teksty Profesor i którego Rady Redakcyjnej jest członkiem.

* * *

Współczesne przemiany, z jednej strony kryzys państwa unitarnego, z drugiej stwierdzone przez socjologów odrodzenie nacjonalizmów, sprawiają, że problematyka regionalistyczna, czy – etnoregionalistyczna, nabiera ponownie aktualności. Także w Polsce pojawiły się organizacje domagające się dla regionu autonomii i przyznania jego mieszkańcom statusu mniejszości. Z ich działalnością wiąże się – jak niegdyś – dowartościowanie kultury ludowej regionu, przede wszystkim jednak dialektu, dla którego domagają się statusu języka nauczanego w szkole. Interesujące, że zabiegi zmierzające do kodyfikacji języka i jego uznania, szczególnie waloryzacja literatury pisanej w „języku regionalnym” (góralskim, śląskim, kaszubskim) przypominają bardzo te wcześniejsze, wpisujące się w nurt dziewiętnastowiecznego, europejskiego, *nation building*. Tym samym, co zauważalne, zmienia się kształt i forma działania polskiego regionalizmu. Wypada liczyć na to, że profesor Ryszard Kantor – choć zapowiada zwolnienie tempa naukowej działalności – odniesie się do tego zjawiska, które zresztą z uwagą śledzi.

²⁵ R. Kantor, *Teoretyczne i praktyczne podstawy kulturotwórczej działalności w zbiorowościach lokalnych*, „Małopolska”. R. IV: 2002, s. 9–15.

SUMMARY

Renata Hołda

REGION AND REGIONALISM IN PROFESSOR RYSZARD KANTOR'S RESEARCH

The year 2012 is the celebration of the 40th anniversary of Ryszard Kantor's scientific and didactical research work. Being an anthropologist, cultural historian, ethnographer, ludic researcher and Kraków enthusiast, over the years he has been related to many academic centers such as universities in Kraków, Opole and Cieszyn. His teaching and organizational activities were connected with his membership in international research teams as well as with the cooperation with foreign institutions (among others in the U.S.A and Hungary). Many of the Professor's publications (the full list consists of more than 100 titles) reflect the multidirectional character of his research and point at his broad interdisciplinary interests. Regionalism and regional issues combined with the activity in aid of promoting the development of culture-forming institutions are primary among his interests. In his previous work Kantor carried out research studies in Orava, Spis, Podhale and other regions of Lesser Poland, which combined his enthusiasm for folklore and traditional culture with the observation of the modernization process and reflections about the changes which were its result (thereby research was conducted also on the problem connected with migrations, arising Polish diaspora community environment as well as the issue of re-emigration). Focusing on the problem of the ethnical and cultural borderlines, he emphasized the importance of region related local initiatives as well as their significance for creating social bonds and identity maintenance.

The purpose of the article is both to present the professor Kantor's scientific profile and his broadly defined activities to the benefit of regions and regionalism, understood by him as the grassroots socio-cultural movement which integrates, mobilizes and correlates with the activity of local communities. A selection of professor Ryszard Kantor's bibliography from 1974 until 2012 is attached to the article.

BIBLIOGRAFIA PRAC PROFESORA RYSZARDA KANTORA
ZA LATA 1974–2012 (WYBÓR)¹

OPRACOWANIA ZWARTE

1980

1. *Recepcja i funkcje plastycznej twórczości ludowej na polskiej Orawie w 2 połowie XIX i w XX wieku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1980, z. 13, 138 s.

1981

2. E. Krasieńska [współaut.], *Potomkowie osadników z Polski we wsiach Derenk i Istvánmajor na Węgrzech. Monografia etnograficzna. Cz. 1: Zarys gospodarki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1981, z. 15, 154 s.
3. E. Krasieńska [współaut.], *Potomkowie osadników z Polski we wsiach Derenk i Istvánmajor na Węgrzech. Monografia etnograficzna. Cz. 2: Kultura społeczna i duchowa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1981, z. 17, 148 s.

1982

4. *Ubiór, strój, kostium. Funkcje odzienia w tradycyjnej społeczności wiejskiej w XIX i w początkach XX wieku na obszarze Polski*, Kraków 1982, 179 s.

1988

5. *Krakowiacy*, Kraków 1988, 172 s.
6. E. Krasieńska [współaut.], *Derenk és Istvánmajor. A Lengyel Telepesek Utódaínak Története és Kulturája*, Miskolc 1988, 151 s.

1990

7. *Między Zaborowem a Chicago. Kulturowe konsekwencje istnienia zbiorowości imigrantów z parafii zaborowskiej w Chicago i jej kontaktów z rodzinnymi wsiami*, Wrocław 1990, 211 s.

1995

8. *O dziwakach i sensacjach krakowskich gawędy*, Kraków 1995, 173 s.

1996

9. *Kalejdoskop krakowski. Gawędy o Krakowie, krakowianach i ich zwyczajach*, Kraków–Toruń 1996, 168 s.

¹ Zestawienie obejmuje jedynie część publikacji prof. Ryszarda Kantora. Wybór oddaje różnorodność jego prac, a jednocześnie w pewien sposób uprzywilejowuje tematykę regionalistyczną.

1998

10. *Obyczaje pradziadów... Z pamiętników i wspomnień zebrane*, Kielce 1998, 185 s.

2003

11. *Poważnie i na niby. Szkice o zabawach i zabawkach*, Kielce 2003, 142 s.

OPRACOWANIA REDAKCYJNE

1990

12. *O język i kulturę polską w środowiskach polonijnych. Materiały z II konferencji Okrągłego Stołu 26–28 lipca 1986*, współred. J. Rokicki, Warszawa 1990

1995

13. *Ogród spustoszony. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, Kraków 1995

1996

14. *The Borderlands – Culture – Identity*, Cracow 1996
15. *Bogaci tradycją. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, Kielce 1996

1997

16. *Sami sobie. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, Kielce 1997

1998

17. *Wspólne jutro. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, Kielce 1998

2010

18. *Pieśni dawnej Kielecczyny*, zebrał i opracował J. Gumuła, red. naukowa ..., Kielce 2010, 547 s.
19. *Wąż w rajcu. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, współred. T. Paleczny, M. Banaszkiwicz, Kraków 2011

ARTYKUŁY, SPRAWOZDANIA, RECENZJE,

1974

20. [Rec.] „Demos”, 1974, nr 1, s. 43 (K. Piwocki, *Sztuka żywa. Szkice z teorii i metodyki historii sztuki*, Wrocław 1970)
21. [Rec.] „Demos”, 1974, nr 2, s. 104–105 (*Płyniesz Olzo*, t. 1–2, red. D. Kadłubiec, Ostrava 1970)

1975

22. *Wykorzystanie filmu w dydaktycznej działalności placówek etnograficznych*, „Etnografia Polska”. R. 19: 1975, z. 1, s. 65–81
23. [Rec.] „Demos”, 1975, nr 2, s. 130–131 (A. Ligocki, *Artyści dnia siódmego*, Katowice 1971)
24. [Rec.] „Demos”, 1975, nr 2, s. 133 (M.A. Kowalski, *Śladami świątków*, Warszawa 1971)

1976

25. *Teoretyczne i praktyczne problemy wykorzystania techniki filmowej w pracy badawczej etnografa*, „Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie”. R. 6: 1976, s. 269–276
26. *Farbiarnia Jana Kleina w Orawce*, „Wierchy”. R. 45: 1976, s. 257–260
27. *Otworenie etnografického parku v Nowom Sączu*, „Muzeum” (Bratysława). R. 21: 1976, z. 4, s. 89–94
28. [Rec.] „Demos”, 1976, nr 4, s. 256 (W.A. Serczyk, *Tzw. „ziemie ruskie” w działalności Oskara Kolberga*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1974, z. 7)

1977

29. *Przekonanie Orawców o odrębnych cechach własnej twórczości a ich stosunek do grup sąsiednich*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1977, z. 10, s. 67–85
30. *Film jako środek upowszechniania przez muzea tematyki etnograficznej*, „Łódzkie Studia Etnograficzne”. R. 19: 1977, s. 103–110
31. E. Krasieńska [współaut.], *Z gór na niziny. Kilka etnograficznych uwag o wsiach Derenk i Istvánmajor na Węgrzech*, „Wierchy”. R. 46: 1977, s. 218–219
32. [Rec.] „Lud”. R. 61: 1977, s. 293–294 (W. Wnuk, *Na góralską nutę*, Warszawa 1975)

1978

33. *Karol Wojciak Herodek. Kilka uwag o recepcji jego twórczości w rodzinnej wsi*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1978, z. 11, s. 67–75
34. *Film o tematyce etnograficznej na tle genezy filmu naukowego*, „Lud”. R. 62: 1978, s.171–177
35. *Organizacja produkcji filmów naukowych i dydaktycznych za granicą (na przykładzie działalności Instytutu Filmu Naukowego w Getyndze)*, „Lud”. R. 62: 1978, s.195–198

36. E. Krasieńska [współaut.], *Badania etnograficzne w „lendzielskiej” wsi Istvánmajor na Węgrzech*, „Lud”. R. 62: 1978, s.187–189

1979

37. *Symboliczna funkcja stroju ludowego w drugiej połowie XIX i XX wieku (na podstawie materiałów z terenu Polski)*, „Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie”. R.7: 1979, s. 5–57

38. *Moda w zdobnictwie ludowym na przykładzie orawskich nadokienników*, „Rocznik Podhalański”. R. 2: 1979, s. 35–45

39. *Etnograf jako inspirator poczynań kulturalnych w badanej zbiorowości [w:] Społeczne funkcje etnologii*, red. Z. Jasiewicz, Poznań 1970, s. 63–67

40. E. Krasieńska [współaut.], *The Role of the Forest in the Economic Life of Polish Village in Hungary at the End of the 19th Century and in the 20th Century*, „Műveltség és Hagyomány”. R.19: 1979, s. 115–125

41. E. Krasieńska [współaut.], *Etnograficzne badania polonijne we wsi Istvánmajor na Węgrzech*, „Przegląd Polonijny”. R. 5: 1979, z. 1, s. 109–111

42. E. Krasieńska [współaut.], *Derenk és Istvánmajor – lengyel telepések falu neprajzi kutatása*, „A Herman Otto Muzeum Evkönyve”. T. 17/18: 1979, s. 341–358

43. [Rec.] „Lud”. R. 63: 1979, s. 329–330 (I. Hegyi, *A népi erdőkies történeti formái*, Budapest 1978)

1980

44. *Polska wieś na Węgrzech*, „Kultura i Społeczeństwo”. R.24: 1980, nr 3–4, s. 305–310

45. E. Krasieńska [współaut.], *Dzieje i kultura lendzielskich wsi Derenk i Istvánmajor na Węgrzech*, „Lud”. R. 64: 1980, s. 159–179

46. [Rec.] „Lud”. R. 64: 1980, s. 293–294 (K. Ernő, *Temetők az Aggteleki – Kerszt falvaiban*, Debrecen 1978)

47. [Rec.] „Lud”. R. 64: 1980, s. 294–295 (I. Balassa, G. Ortutay, *Magyar neprajzi*, Budapest 1979)

1981

48. *Dzieje wsi Derenk – osady polskiej na Węgrzech – w relacjach jej mieszkańców*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1981, z. 14, s. 19–27

49. *Muzeum w Lanckoronie w świadomości i ocenie mieszkańców*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1981, z. 14, s. 49–61

50. E. Krasieńska [współaut.], *A lengyelországi kivandorlas neprajzi kutatásának sajátosságai (a magyarországi vizsgálatok példáján)*, A II Bekescabai Nemzetköz Neprajzi Nemzetisegkutató Konferencia Előadásai, Budapest–Bekecsaba 1981, t. 3, s. 566–578
51. E. Krasieńska [współaut.], *The Cimborstwo. From the Researches into the Social Life of the Villages of Derenk and Istvanmajor in Hungary*, „Műveltség és Hagyomány”. R.20: 1981, s. 147–159
52. [Rec.] „Lud”. R. 65: 1981, s. 309–311 (R. Wachowicz, *Polskie korzenie. Opowieść o życiu polskich emigrantów w Brazylii*, Warszawa 1979)

1982

53. [Rec.] „Lud”. R. 66: 1982, s. 327–329 (J. Gruszyński, *Spółeczność polska we Francji. Problemy integracyjne trzech pokoleń 1918–1978*, Warszawa 1981)
54. *Orawskie „koronki”*, „Gościniec”. R. 14: 1982, nr 7/157, s. 22–23
55. *Rodzi się Muzeum Emigracji*, „Wieści”, 1982, nr 43 (26 XII), s. 8
56. [Rec.] „Polska Sztuka Ludowa”. R. 36: 1982, nr 1–4, s. 160–161 (M. Grönfors, *Ethnic Minorities and Deviance*, Helsinki 1979)
57. [Rec.] „Polska Sztuka Ludowa”. R. 36: 1982, nr 1–4, s. 161–162 (M.T. Salo, S. Salo, *The Kalderas in Easter Canada*, Ottawa 1977)

1983

58. E. Krasieńska [współaut.], *Zwyczaj darzenia w społeczności potomków emigrantów z Polski na Węgrzech*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1983, z. 18, s. 31–46
59. E. Krasieńska [współaut.], *O specyfice etnograficznych badań ziem polskich (na przykładzie badań na Węgrzech)*, [w:] *Vorträge der Konferenz zur II Internationalen Nationalitätenforschung – Bekecsaba 1980*, Budapest 1983, s. 325–346
60. *Muzeum – nadzieja*, „Gościniec”. R. 15: 1983, nr 10, s. 14
61. *Zabaw świątynia*, „Gościniec”. R. 15: 1983, nr 11, s. 14
62. *Etykieta wsi polskiej w XIX wieku*, „Mówią Wieki”, 1983, nr 10, s. 27–31
63. *Głupi Jaś w naszym domu*, „Powiększenie”, 1983, nr 1, s. 110–116
64. [Rec.] „Lud”. R. 67: 1983, s. 335–337 (T.L. Baker, *Historia najstarszych osad polskich w Ameryce*, Wrocław 1981)
65. [Rec.] „Lud”. R. 67: 1983, s. 337–339 (*Kultura skupisk polonijnych*, oprac. naukowe O.S. Czarnik, K. Groniowski, Warszawa 1981)

1984

66. *A magyarszagi lengyel telepesek neprajzi kutatasa és az un polonia – kutatas*, „A Miskolci Herman Otto Muzeum Neprajzi Kiadranyai”. R. 15: 1984, s. 249–258
67. *Muzeum Emigracji Zarobkowej – założenia programowe*, „Kultura i Społeczeństwo”, 1984, nr 4, s. 185–191
68. *Etnograficzne badania polonijne. Rzeczywistość i propozycje*, „Lud”. R. 68: 1984, s. 197–215
69. *Etnografia w polskim filmie popularnonaukowym*, „Powiększenie”, 1984, nr 1, s. 38–48
70. *Miejsce Chicago we współczesnych migracjach zarobkowych ludności parafii Zaborów (woj. Tarnów)*, „Przegląd Polonijny”. R. 10: 1984, s. 55–56
71. *Polacy w Istvanmajor*, „Zdanie”, 1984, nr 1, s. 55–56
72. *Krakowskie lata Oskara Kolberga*, „Kraków”. R.1: 1984, nr 2, s. 49–50
73. *Magia miłosna Krakowiaków w XIX wieku*, „Mówią Wieki”, 1984, nr 6, s. 17–19
74. *„Płaski metal jest brzydki”*, „Mistrz Doświadczony”, 1984, nr 17–18, s. 24–26
75. *Poeci o żelazie i złocie*, „Mistrz Doświadczony”, 1984, nr 17–18, s.26
76. *Niezapomniany mistrz z Komborni*, „Mistrz Doświadczony”, 1984, nr 17–18, s.28
77. *Graj mi Cyganie, czyli romantyzm kontra realizm*, „Pismo”, 1984, nr 12, s. 255–261
78. [Rec.] „Lud”. R. 68: 1984, s. 321–323 (I. Jost, *Osadnictwo kaszubskie w Ontario*, Lublin 1983)
79. [Rec.] „Lud”. R. 68: 1984, s.333–334 (E. Kołodziej, *Wychodźstwo zarobkowe z Polski 1918–1939. Studia nad polityką emigracyjną II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1983)

1985

80. *Wprowadzenie do etnograficznej problematyki badań nad chłopskimi zbiorowściami polonijnymi w krajach socjalistycznych*, „Przegląd Polonijny”. R. 11: 1985, z. 2, s. 5–17
81. *Film etnograficzny. Podstawowe problemy*, „Obiektyw”, 1985, nr 1–2, s. 18–28
82. *O minionej chwale tatrzańskich hawiarzy*, „Doświadczony Mistrz”, 1985, nr 1–2, s. 21–23

83. „Za dwóch dobrych, łotrów dwieście”, „Kraków”, 1985, nr 1/5, s. 48–49
84. Ślusarz – poeta Adam Staszczuk, „Doświadczony Mistrz”, 1985, nr 11, s. 5–7
85. [Rec.] „Rocznik Podhalański”. R. 2: 1985, s. 431–435 (J. Olejnik, *Lud pod Tatrami*, Martin 1978)
86. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 11: 1985, z. 4, s. 127–129 (*Zahtanični Slovaci a narodne kulturze deditvo...*, Martin 1984)

1986

87. *Stanisława Cerchy nie wydana monografia wsi Łopuszna*, „Rocznik Podhalański”. R. 4: 1986, s. 47–53
88. *Kluby parafii Zaborów w Chicago i ich działalność na rzecz rodzinnych wsi. Wprowadzenie do tematu*, „Lud”. R.70: 1986, s. 219–229
89. *Kultura materialna i duchowa górali*, „Wisetka”, 1986, nr 1–2, s. 3–9
90. *Góralskie obyczaje*, „Wisetka”, 1986, nr 1–2, s.10–12
91. *Refleksje nad przyszłością*, „Wisetka”, 1986, nr 1–2, s. 25
92. *Górale w Ameryce*, „Wisetka”, 1986, nr 1–2, s. 43–44
93. *„Zagroda domowa jest im całym światem”*, „Mówią Wieki”, 1985, s. 23–24
94. [Rec.] „Lud”. R.70: 1986, s. 309–311 (F. Stasik, *Polskie emigracje zarobkowe w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 1985)
95. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 12: 1986, z. 4, s. 111–114 (M.M. Stolarik, *Growing up on the South Side. Three Generations of Slovaks in Bethlehem, Pennsylvania 1880–1976*, Toronto 1985)

1987

96. *O badaniach kultury polonijnej krytycznie*, [w:] *Dorobek i perspektywy badań polonijnych: zbiór materiałów*, red. W. Miodunka, Lublin 1987, s. 47–55
97. *Powstanie i pierwsze lata działalności klubów parafii Zaborów w Chicago (1917–1926)*, „Przegląd Polonijny”. R. 13: 1987, z. 4, s. 23–38
98. *Organizacja zaborowian w Chicago a działalność Jędrzeja Cierniaka*, [w:] *Materiały z Seminarium Popularnonaukowego „Jędrzej Cierniak – Człowiek i Dzieło”*, Tarnów 1987, s. 47–57
99. *Świadomość polskiego pochodzenia ludności wsi Derenk i Istvanmajor na Węgrzech*, [w:] *Kultura skupisk polonijnych. Materiały z II sympozjum naukowego*, oprac. naukowe K. Groniowski, A. Kłossowski, W. Stankiewicz, Warszawa 1987, s. 85–101
100. *Niedole poetów. Rzecz o Edmundzie Wasilewskim i Józefie Łapińskim*, „Kraków”, 1987, nr 2, s. 18–19
101. *Park Krakowski*, „Kraków”, 1987, nr 3, s. 54–55

102. *Te urocze stare pałace filmowe*, „Powiększenie”, 1987, nr 3–4, s. 160–162
103. *Karty z dziejów krakowskich obyczajów. Od świętego Mikołaja do Nowego Roku*, „Kraków”, 1987, nr 4, s. 10–11
104. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 13: 1987, z. 1, s. 105–107 (W. Wnuk, *Górale za Wielką wodą*, Warszawa 1985)
105. [Rec.] „Lud”. R.71: 1987, s. 366–388 (J. Młodziejowski, *Orawą, Podhalem, Spiszem. Gawęda krajoznawcza*, Warszawa 1983)

1988

106. *Kluby parafii Zaborów w Chicago. Geneza, dzieje i stan obecny*, [w:] *Studia nad organizacjami polonijnymi w Ameryce Północnej*, red. G. Babiński, Wrocław 1988, s. 127–145.
107. *O niektórych problemach prasy polonijnej w USA. Przypadek „Gwiazdy Polarnej”*, „Przegląd Polonijny”. R. 14: 1988, z. 3, s. 25–42
108. *Potomkowie osadników z Polski we wsiach Derenk i Istvanmajor na Węgrzech. Ich kontakty z ludnością węgierską*, „Studia Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej”, z. 1, 1988, s. 16–30
109. *Szmaragdowa kolia na piersiach miasta*, „Kraków”, 1988, nr 3, s. 22–26
110. *Statua Wolności*, „Mówią Wieki”, 1988, nr 7, s. 35–38
111. *50 lat Muzeum Polskiego w Chicago*, „Wiara i Odpowiedzialność”, 1988, nr 1, s. 136–138
112. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 14: 1988, z. 1, s.129–130 (PZKO. *Polski Związek Kulturalno-Oświatowy*, Ostrava 1987)

1989

113. *Kultura pogranicza jako problem etnograficzny*, [w:] *Zderzenia i przenikanie kultury na pograniczach. Materiały z konferencji naukowej w Opolu*, red. Z. Jasiński, J. Korbel, Opole 1989, s. 239–252
114. *Kluby parafii Zaborów w Chicago w okresie międzywojennym i w latach drugiej wojny światowej*, „Przegląd Polonijny”. R. 15: 1989, z.4, s. 35–60
115. *Od powietrza, ognia i wojny...*, „Kraków”, 1989, nr 1, s. 18–19
116. *Majowe igraszki*, „Kraków”, 1989, nr 2, s. 49–50
117. *Z orawskiej wsi do Bazyliki Mariackiej*, „Kraków”, 1989, nr 4, s. 44–45
118. *Planty jako przestrzeń kulturowa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1989, z. 26, s. 35–56
119. [Rec.] „Lud”. R. 73: 1989/1990, s. 236–238 (A. Walaszek, *Polscy robotnicy. Praca i związki zawodowe w USA*, Wrocław 1988)
120. [Rec.] „Lud”. R. 73: 1989/1990, s. 247–249 (*Dialog serdeczny. Korespondencja W. Orkana i K. Smreczyńskiej*, Warszawa 1988)

1990

121. *Folklor grupy emigrującej. Etnograficzne wprowadzenie do zagadnienia miejsca i roli folkloru w kulturze zbiorowości polonijnych*, [w:] *O język i kulturę polską w środowiskach polonijnych*, red. R. Kantor, J. Rokicki, Warszawa 1990, s. 31–37
122. *Zarobkowe migracje zagraniczne w tradycji i współcześnie. Raport z badań w parafii Zaborów, gmina Szczurowa*, „Rocznik Tarnowski”, 1990, s. 113–128
123. *Orawa w latach 1920–1939*, „Prace Babiogórskie”. R. 8: 1987–1990, 1991, s. 51–57
124. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 16: 1990, z. 3, s. 124–126 (S. Zahradnik, *Czasopiśmiennictwo w języku polskim na terenie Czechosłowacji w latach 1848–1938*, Opole 1989)

1991

125. *Problematyka wiejska w polskim filmie fabularnym po II wojnie światowej. Krajobraz po klęsce*, „Powiększenie”. R. 11: 1991, nr 1–2, s. 41–52
126. *Współczesne migracje zarobkowe mieszkańców Podhala do USA. Raport z badań terenowych w latach 1987–1988*, „Przegląd Polonijny”. R. 17: 1991, z. 1, s. 13–32
127. „Gdzie chleb się kończy, a niebo zaczyna”, [w:] *Zakopane. Czteryście lat dziejów*, t. 1, red. R. Dutkova, Kraków 1991, s. 600–676
128. *Polacy – Słowacy – Węgrzy. Szkic z dziejów jednego pogranicza*, [w:] *Na pograniczach. Kultura – ludzie – problemy*, red. Z. Jasiński, Opole 1991, s. 57–70
129. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 17: 1991, z. 2., s. 151–152 (A. Kłossowski, W. Zalewski, *Dealers of Polish and Russian Books Active Abroad 1918 to Present...*, Warszawa–Stanford 1989)
130. [Rec.] „Lud”. R.74: 1991, s. 256–257 (L. Kocik, *Polski farmer w Ameryce. Studium na przykładzie stanu Wisconsin w USA*, Wrocław 1990)

1992

131. J. Rokicki [współaut.], *Kultura skupisk polonijnych w Europie Zachodniej*, [w:] *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Ceglowa, Poznań 1992, s. 209–220
132. M. Boruta [współaut.], *Wstępne omówienie ankiety nt. problemów narodowościowych w opinii mniejszości polskich Litwy i Związku Sowieckiego*, „Przegląd Polonijny”. R. 18: 1992, z. 2, s. 109–112
133. *Andrzejki*, „Ostoja”, 1992, nr 3 (Jesień), s. 52–53
134. „Łapka na głupich”, *czyli krakowska lotnia miejska*, „Kraków”, 1992, nr 1, s. 13–14

135. [Rec.] „Lud”. R. 75: 1992, s. 250–251 (W. Matlakowski, *Wspomnienia z życia przeszłego i teraźniejszego (1850–1895)*, Wrocław 1991)
136. [Rec.] „Lud”. R. 75: 1992, s. 253–255 (J. Rokicki, *Więź społeczna a zmiana kultury. Studium dynamiki polskiej zbiorowości etnicznej w USA*, Wrocław 1991)
137. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 18: 1992, z. 1, s. 141–142 (M. i J. Krzeptowscy-Jasinek, *Podhalanie w Chicago*, Warszawa 1991)

1993

138. *O zwyczajach andrzejoyowych i katarzynkowych*, „Rota”, 1993, nr 2/3, s. 25
139. *Boże Narodzenie w polskiej kulturze ludowej*, „Rota”, 1993, nr 4, s. 3–6
140. *Polskie wigilie*, „Rota”, 1993, nr 4, s. 7–9
141. *Symposium „Polacy na Łotwie” (Lublin 18–20 maja 1992)*, „Przegląd Polonijny”. R. 19: 1993, z. 1, s. 141–142
142. *„Polacy z Rosji mówią o sobie” – symposium – Lublin – KUL*, „Przegląd Polonijny”. R. 19: 1993, z. 1, s. 153–156
143. [Rec.] „Lud”. R. 76: 1993, s. 271–272 (U. Kaczmarek, *Dzieje Polaków na ziemiach bułgarskich*. Poznań 1993)
144. [Rec.] „Wierchy”. R. 59: 1993 [wyd. 1994], s. 206 (F. Machay, *Moja droga do Polski. Pamiętnik*, Kraków 1992)
145. [Rec.] „Wierchy”. R. 59: 1993 [wyd. 1994], s. 207–208 (W. Wnuk, A. Kudasik, *Podhalański ruch regionalny*, Kraków 1993)

1994

146. *Powstanie i przemiany ceremoniału organizacji polonijnych na przykładzie Klubów Małopolskich w Chicago*, [w:] *Kultura skupisk polonijnych. Materiały z III sympozjum Naukowego (Warszawa 1988)*, oprac. naukowe K. Groniowski, A. Kłossowski, W. Stankiewicz, Warszawa 1994, s. 317–336
147. *Krakowskie pogrzeby – budowanie przestrzeni narodowej. Z dziejów obrzędowości patriotycznej w okresie zaborów*, „Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie”. R. 11: 1994, s. 61–75, przedruk: „Niepodległość i Pamięć”. R. 10 : 1998, s. 95–110
148. *Kraków – wielka scena narodowego teatru*, [w:] *Klejnoty i sekrety Krakowa – teksty z antropologii miasta*, red. R. Godula, Kraków 1994, s. 37–62
149. *„Widzi mi się, że zyski przeważą”. Wokół kwestii emigracji zarobkowych z regionu Podhala*, „Wierchy”. R. 60: 1994 [wyd. 1995], s. 68–92
150. *National versus regional identity. The case of Orava*, „Studia Ethnologica Croatica”, vol. 6, Zagreb 1994 [wyd. 1995], s. 127–135

151. *Św. Mikołaj – najsympatyczniejszy święty*, „Rota”, 1994, nr 3–4, s. 19–20
152. *O Kołach Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej i Ogólnopolskim Obozie Męskim w Jabłonce (lipiec 1949)*, „Orawa”. R. 6: 1994, s. 135–139
153. [Rec.] „Lud”. R. 77: 1994, s. 286–287 (L. Kamiński vel Kamiński, *O mieszkańcach gór tatrzańskich...*, Kraków 1992)
154. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 20: 1994, z. 1, s. 151–152 (U. Kaczmarek, *Kultura zbiorowości polonijnych w Europie Środkowej*, Poznań 1993)
- 1995
155. *Ogród spustoszony. O niektórych psychospołecznych uwarunkowaniach kultury współczesnej wsi*, [w:] *Ogród spustoszony. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, red. R. Kantor, Kraków 1995| s. 7–14
156. *O minionym i współczesnym krajobrazie kulturowym Górnej Orawy – gawęda*, [w:] *Spisz i Orawa w 75 rocznicę powrotu do Polski*, Kraków 1995, s. 139–155
157. *Książd Ferdynand Machay*, [w:] *Spisz i Orawa w 75 rocznicę powrotu do Polski północnych części obu ziem*, red. M. Trajdos, Kraków 1995, s. 223–226
158. *Migracje mieszkańców Orawy i ich wpływ na gospodarkę i kulturę regionu*, [w:] *Spotkania Orawskie. Materiały z Sesji Naukowych 1987–1990*, red. Cz. Robotycki, Zubrzyca Górna 1995, s. 25–36
159. *W stulecie urodzin orawskiego kapłana. Książd Ferdynand Machay (1889–1967)*, [w:] *Spotkania Orawskie. Materiały z Sesji Naukowych 1987–1990*, red. Cz. Robotycki, Zubrzyca Górna 1995, s. 79–89
160. *Kultura Orawy jako kultura pogranicza*, [w:] *Spotkania Orawskie. Materiały z Sesji Naukowych 1987–1990*, red. Cz. Robotycki, Zubrzyca Górna 1995, s. 113–119
161. *Kultura i świadomość na pograniczach. Przypadek Polskiej Orawy*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe na pograniczach etnicznych*, Ciechanów 1995, s. 56–64
162. *Wkład polskiej etnologii w badaniu zbiorowości polonijnych w świecie*, „Lud”. R. 78: 1995, s. 386–396
163. *The Achievement of Polish Ethnology in the Study of Polish Communities Abroad*, „Lud”. R. 79: 1995 (Special Issue), s. 277–288
164. *Miejsce kultury ludowej w zintegrowanej Europie*, [w:] *Edukacja w procesie przemian cywilizacyjnych i kulturalnych*, Opole 1995, s. 309–318
165. *Od poznania do zrozumienia. O przyczynach braku obrazu Słowaków i ich kultury w polskiej etnografii i folklorystyce*, [w:] *Związki kulturalne polsko-słowackie w dziejach*, red. J. Wyrozumski, Kraków 1995, s. 255–265
166. *Kontynuacja i zmiana w kulturze wsi polskiej – konferencja naukowa*, „Wierchy”. R. 61: 1995 [wyd. 1996], s. 159

167. [Rec.] „Wierchy”. R. 61: 1995 [wyd. 1996], s. 285–286
168. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 21: 1995, z.1, s. 124–126 (*Kultura ludowa na Zaolziu*, „Literatura Ludowa”, 1993, nr 4–6)

1996

169. *The Borderland as a National Cultural Area*, [w:] *Borderlands – Culture – Identity*, ed. R. Kantor, Cracow 1996, s. 27–37
170. *Tematyka emigracyjna w polskim folklorze ustnym w XIX i XX wieku. Wprowadzenie do problemu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne”, 1996, t. 34, s. 81–97
171. *Istota i siła tradycji*, [w:] *Bogaci tradycją. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, red. R. Kantor, Kielce 1996, s. 9–17
172. *Pogranicze jako narodowy obszar kulturowy*, [w:] *Spółeczno-cywilizacyjny wymiar edukacji*, red. Z. Jasiński, Opole 1996, s. 111–129
173. *Krakowski rok obrzędowy*, „Rota”, 1996, nr 1–2, s. 19–22
174. *Dworskie zabawki i czcigodni długożytnicy*, „Rota”, 1996, nr 3–4, s. 120–121
175. *Zabawki naszego dzieciństwa*, „Świat Dzieci”, 1996, nr 4, s. 12–14
176. [Rec.] „Lud”. R. 90: 1996, s. 277–278 (*Polacy z Mołdawii mówią o sobie*, Lublin 1995)
177. [Rec.] „Lud”. R. 90: 1996, s. 286–288 (J. Kolbuszewski, *Tatry. Literackie tradycje motywu gór*, Kraków 1995; W. Piksa, *Spojrzenie na Tatry przez wieki*, Kraków 1995)

1997

178. R. Zięzio [współaut.], *Zabawkarstwo*, [w:] *Piękno użyteczne czy piękno ginące*, red. B. Kopczyńska-Jaworska, Łódź 1997, s. 143–147
179. *Zróżnicowanie kulturowe pograniczy a świadomość ich mieszkańców*, [w:] *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach*, red. Z. Jasiński, A. Kozłowska, Opole 1997, s. 199–204
180. *Ulubiona zabawa i zabawka z czasów dzieciństwa – wspomnienia studentów z Krakowa, Cieszyna i Opola*, „Zabawy i Zabawki”. R. 1: 1997, nr 3, s. 51–66
181. *Potencjał kulturowy współczesnej wsi orawskiej. Rozważania etnologa*, „Rocznik Orawski”. R. 1: 1997, s. 7–18
182. *Wincenty Pol – jeden z prekursorów polskiej naukowej etnografii*, [w:] *Wincenty Pol – prekursor krajoznawstwa i turystyki*, red. W.A. Wójcik, Kraków 1997, s. 65–77

183. *Między identyfikacją narodową a regionalną. Przypadek Polskiej Orawy*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne*. T. 1: *Śląsk Cieszyński i inne pogranicza w badaniach nad tożsamością etniczną, narodową i regionalną*, red. I. Bukowska-Floreńska, przy współudziale H. Rusek, Katowice 1997, s. 146–153
184. *Człowiek – zabawka. Szkic z pogranicza ludyzmu i filozofii człowieka*, „Zabawy i Zabawki”. R. 1: 1997, nr 4, s. 15–23
185. *Rola instytucjonalnych autorytetów pozawiejskich w kształtowaniu kultury współczesnej wsi polskiej*, [w:] *Sami sobie. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, red. R. Kantor, Kielce 1997, s. 11–20
186. *Zabawy wojenne i nie tylko*, „Świat Dzieci”, 1997, nr 1, s. 11–13
187. *Karty – dworskie zabawki*, „Świat Dzieci”, 1997, nr 2, s. 33–34
188. *Skąpcy i ich problemy*, „Rota”, 1997, nr 2–3, s. 112–114
189. *Galeria oryginałów*, „Rota”, 1997, nr 4, s. 92–95
190. *Towarzystwo Rozwoju Zabawkarstwa. Rzeczywistość i nadzieje*, „Zabawy i Zabawki”, R. 1: 1997, nr 1–2, s. 141–144
191. [Rec.] „Zabawy i Zabawki”. R. 1: 1997, nr 4, s. 118–119 (E.M. Minczakiewicz, *Bawidła, Katalog zabawek dla dzieci niepełnosprawnych ruchowo i umysłowo*, Kraków 1996)
192. [Rec.] „Zabawy i Zabawki”. R. 1: 1997, nr 4, s. 119–121 (E. Glonnegger, *Leksykon gier planszowych. Geneza, zasady i historia*, Warszawa 1997)
- 1998
193. *Radości i tajemnice dzieciństwa*, „Zabawy i Zabawki”. R.2: 1998, nr 1–2, s. 63–71
194. *Narodotwórczy i kulturotwórczy charakter regionalnych organizacji podhalańskich*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne*. T. 2: *Kultury regionalne i pogranicza kulturowe a świadomość etniczna*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 1998, s. 273–285
195. *Zabawki dzieci na Orawie – na podstawie wstępnych badań w latach 1995–1996*, „Rocznik Orawski”. R. 2: 1998, s. 73–79
196. *Modernizacja kultury – kaprys czy konieczność*, [w:] *Wspólne jutro. Kontynuacja i zmiana w kulturze współczesnej wsi polskiej*, red. R. Kantor, Kielce 1998, s. 11–19
197. *Człowiek – kultura – zabawa. O socjalizacyjnych i pacyfikacyjnych funkcjach zabawy*, „Zabawy i Zabawki”. R. 2: 1998, nr 3, s. 29–35.
198. *Majówka – ludyczny zwyczaj młodzieży i dorosłych w XVIII i XX wieku*, „Zabawy i Zabawki”. R.2: 1998, nr 4, s. 27–45
199. *Misie i miśki w kulturze współczesnej*, „Świat Dzieci”, 1998, nr 2, s. 18–20

200. *Rola i zadania etnologii polskiej*, „Gazeta Uniwersytecka”, 1998, nr 4, s. 14–15
201. *Rodzimość i obcość we współczesnej kulturze polskiej (wywiad)*, „Rota”, 1998, nr 2–3, s. 26–27
202. [Rec.] „Zabawy i Zabawki”. R. 2: 1998, nr 3, s. 119–120 (S. Kmiecik, *Wolne żarty. Humor i polityka, czyli rzecz o polskim dowcipie politycznym*, Warszawa 1998)
203. [Rec.] „Zabawy i Zabawki”. R. 2: 1998, nr 4, s. 144–145 (M. de Vries, *Teddy Bears*, Köln 1998)
204. [Rec.] „Lud”. R. 82: 1998, s. 326–327 (*O kulturze wsi. Materiały z Sejmików Regionalnych przed Krajowym Kongresem Kultury Wsi*, Wrocław–Ciechanów 1997)
- 1999
205. *Wyliniata mądrość, chromy autorytet, Misie i miśki w kulturze masowej*, [w:] *Folklorystyczne i antropologiczne opisanie świata. Księga ofiarowana Prof. Dorocie Simonides*, red. T. Smolińska, Opole 1999, s. 379–384
206. *Przedsiębiorczość w świetle badań historii i antropologii kulturowej*, [w:] *Przedsiębiorcy miasta – przedsiębiorczość w mieście*, red. E. Nycz, Opole 1999, s. 53–62
207. *Krakowiacy znani czy nieznan? Kilka uwag o stanie wiedzy o Krakowiakach i ich kulturze*, [w:] *Przed stu laty i dzisiaj: ludoznawstwo i etnografia między Wiedniem, Lwowem, Krakowem a Pragą*, red. E. Fryś-Pietraszkowa, A. Spiss, Kraków 1999, s. 107–114
208. *Dawna i współczesna kultura ludowa*, [w:] *U podnóża Gorców. Wczoraj i dzisiaj wsi podhalańskich gminy Nowy Targ*, red. F. Kiryk, B. Górz, Nowy Targ 1999, s. 297–333
209. *Zabawka militarna. Refleksje etnologa*, [w:] *Stymulująca i terapeutyczna funkcja zabawy*, red. M. Kielar-Turska, B. Muchacka, Kraków 1999, s. 249–258.
210. *O wychowawczej roli kija, czyli etnolog na tropie wzoru kulturowego*, [w:] *Oświata: tradycja i współczesność. Prace ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Gawlikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. J. Kwiatek, F.A. Marek, Opole 1999, s. 93–101
211. *Uniwersalizm i partykularyzm zabawy*, „Zabawy i Zabawki”. R.3: 1999, nr 1–4, s. 11–23
212. [Rec.] „Przegląd Polonijny”. R. 25: 1999, nr 2, s. 131–132 (J. Róg, *Przemiany w stosunkach polsko-czeskich na pograniczu (na przykładzie Śląska Opolskiego)*, Opole 1998)

2000

213. *Rola rodziny w przekazywaniu tradycji regionalnych*, [w:] *Rodzina, młodzież, regionalizm*, red. A. Kociszewski, A.J. Omelaniuk, W. Pilarczyk, Ciechanów 2000, s. 37–48
214. *Kulturowe aspekty sporu o przestrzeń ideową*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne. T. 4: Przestrzeń kulturowego współistnienia*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 2000, s. 35–45
215. *Nauczyciel-regionalista. Epizody z przeszłości polskiej edukacji regionalnej*, [w:] *W kręgu humanistycznej edukacji*, red. J. Brągiel, Z. Jasiński, Opole 2000, s. 233–28
216. *O powadze zabawy i zabawki*, „Biuletyn Sztuki Projektowania”, 2000, nr 1, s. 8–9
217. [Rec.] „Wierchy”. R. 66: 2000 [wyd. 2001], s. 287–288 (*Śląsk Cieszyński. Zarys kultury materialnej i duchowej*, [autor tekstów J. Bauman-Szulakowska et al.], Cieszyn 2000)
218. [Rec.] „Wierchy”. R. 66: 2000 [wyd. 2001], s.288–290 (M. Moskal, *Świadomość regionalna społeczności Spisza i Orawy na terytorium RP*, Kraków 2000)

2001

219. *Dziedzictwo kulturowe – tradycja – modernizacja kultury z perspektywy regionalizmu*, „Małopolska”. R. III: 2001, s. 9–23
220. *Widziane oczyma dziecka. Na marginesie wspomnień z zesłania*, [w:] *Ku integracji rozwoju człowieka i społeczeństwa. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Władysławowi Jacherowi*, red. A. Barska, T. Michalczyk, M.S. Szczepański, Katowice–Opole 2001, s. 234–242
221. *Zabawa jako składnik wychowania interetnicznego*, [w:] *Oświata etniczna w Europie Środkowej*, red. Z. Jasiński, T. Lewowicki, Opole 2001, s. 355–362
222. *Etnolog na Czwartym Biennale*, [w:] *Zabawka, Ogólnopolski Konkurs Wzornictwa Przemysłowego, czerwiec–lipiec 2001*, [Kraków 2001], s. 15–17
223. *Dziedzictwo kulturowe jako problem naukowy i praktyczny*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe pogranicza i samorządność w przemianach lokalnych Śląska Opolskiego*, red. E. Nycz, J. Kosowska-Rataj, Opole 2001, s. 31–36

2002

224. *Teoretyczne i praktyczne podstawy kulturotwórczej działalności w zbiorowościach lokalnych*, „Małopolska”. R. IV: 2002, s. 9–15
225. *Tradycja – rodzina – regionalizm*, [w:] *W klimacie śląskiej humanistyki. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. dr hab. Franciszkowi A. Markowi...*, red. J. Kwiatek, E. Sapiak-Drewniak, Opole 2002, s. 199–209

226. *Dzieci i młodzież w ludycznych przestrzeniach miasta*, [w:] *Szkice etnologiczne dedykowane Profesor Annie Szyfer*, red. A. Brencz, Poznań 2002, s. 37–45
227. *Jeden czy dwa światy? Kraków i wieś podkrakowska w XIX i XX wieku. Studia ofiarowane Profesorowi Mariuszowi Kulczykowskiemu w 70. rocznicę Jego urodzin*, red. K. Ślusarek, Kraków 2002, s. 45–51
228. *Zabawka militarna, „Strony”*, 2002, nr 2/25, s. 108–110
229. *Gadżety – zabawki czy dzieła sztuki erotycznej, „Gazeta Zabawkarska”*. R. 1:2002, nr 3, s. 4–6.

2003

230. R. Zięzio [współaut.], *Zabawy i zabawki w życiu polskich dzieci w XIX i XX wieku*, [w:] *Od narodzin do wieku dojrzałego. Dzieci i młodzież w Polsce. Cz. 2: Stulecie XIX i XX*, red. E. Mazur, Warszawa 2003, s. 247–260
231. *Współczesna działalność kulturotwórcza na poziomie grupy lokalnej*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne. T.7: Aktywność kulturalna i postawy twórcze społeczności lokalnych pogranicza*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 2003, s. 27–36

2004

232. *O potrzebie uprawiania etnografii regionalnej, „Małopolska”*. R. VI: 2004, s. 31–39
233. *Wielokulturowość miasta. Prolegomena do badań nad zróżnicowaniem kulturowym społeczności miejskiej Krakowa*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne. T. 8: Miasto – przestrzeń kontaktu kulturowego i społecznego*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 2004, s. 37–46

2005

234. *Kulturotwórcza rola liderów w zbiorowościach lokalnych, „Małopolska”*. R. VII: 2005, s. 9–17
235. *Profesor Ludwik Kozołub – Nauczyciel. Uczony. Przyjaciel*, [w:] *Spółeczność lokalna – kultura – edukacja. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Ludwikowi Kozołubowi w 70-lecie urodzin*, red. J. Kosowska-Rataj, Opole 2005, s. 7–9
236. *Socjalizacyjna i integracyjna funkcja zabawy w społeczeństwach wielokulturowych i wieloetnicznych*, [w:] *Spółeczność lokalna – kultura – edukacja. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Ludwikowi Kozołubowi w 70-lecie urodzin*, red. J. Kosowska-Rataj, Opole 2005, s. 145–151

2006

237. *Czy kultura ludowa jest potrzebna jednoczącej się Europie?, „Małopolska”*. R. VIII: 2006, s. 21–28
238. *Zabawy w społeczeństwie konsumpcyjnym „Zabawy i Zabawki”*, 2006, nr 1–4, s. 75–81

239. „Złota klatka”. *Współczesna przestrzeń konsumpcji zabawy*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne*. T. 9: *Problemy ekologii kulturowej i społecznej w przestrzeni miejskiej i podmiejskiej*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 2006, s. 213–222
240. *Polacy w Ziemi Świętej*, „Rota”, 2006, nr 3–4, s. 14–16
2007
241. *Koła Krajoznawcze Młodzieży Szkolnej (1920–1950)*, „Małopolska”. R. IX: 2007, s. 181–184
242. *Spółeczne aspekty biesiadowania*, [w:] *Problematyka jedzenia w kontekście rozwoju społeczno-ekonomicznego*, red. M. Duda, Kraków 2007, s. 9–18
2008
243. *Gdy myślę miasto... O meandrach wyobraźni etnograficznej*, [w:] *Miasto w obrazie, legendzie, opowieści...*, red. R. Godula-Węclawowicz, Wrocław–Kraków 2008, s. 51–58
244. *Zakochana w Śląsku. Profesor Irena Bukowska-Floreńska*, [w:] *Człowiek i kultura jako wartość. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Irenie Bukowskiej-Floreńskiej*, red. R. Hołda, G. Odoj, Katowice 2008, s. 11–14
245. *Majówka i piknik. O współczesnych zwyczajach ludycznych słów kilka*, [w:] *Człowiek i kultura jako wartość. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Irenie Bukowskiej-Floreńskiej*, red. R. Hołda, G. Odoj, Katowice 2008, s. 158–170
246. *Kilka definicji zamiast podsumowania*, [w:] *Dawne zabawy dziecięce*, red. D. Żołądź-Strzelczyk, K. Kabacińska, Kielce 2008, s. 53–57
247. *Świątynie konsumpcji i domy popkultury. Funkcje supermarketu w społeczeństwie konsumpcyjnym*, „Zabawy i Zabawki”. R. 5: 2008, nr 1–4, s. 31–45
248. *Spektakle ludyczne jako element promocji regionu*, „Małopolska”. R. X: 2008, s. 75–90
249. [Rec.] *O krakowskich zabawkach*, „Małopolska”. R. X: 2008, s. 336–337 (Czar zabawek krakowskich, Kraków 2007)
2009
250. *Przestrzenie ludyczne dawnego i współczesnego Krakowa. Wprowadzenie do problemu*, [w:] *Kraków ludyczny*, Kraków 2009, s. 47–68.
251. *Funkcje folkloru. Etnograficzne wprowadzenie do problematyki roli folkloru we współczesnym świecie*, [w:] *Polonijny folklor. Materiały pokonferencyjne*, Rzeszów 2009, s. 9–20
252. [Rec.] W.A. Wójcik, *Z kręgu Tatr*, Zakopane 2008, „Małopolska”. R. XI: 2009, s. 332–333

253. [Rec.] „Wierchy”. R. 73: 2007 [wyd. 2009], s.293–295
2010
254. *Nauka i wiedza w ludycznym spektaklu w przestrzeniach współczesnego miasta*, [w:] *Studia etnologiczne i antropologiczne. T.10: Problemy społeczne i kulturowe współczesnego miasta*, red. I. Bukowska-Floreńska, Katowice 2010, s. 191–206
255. *Święta dzielnic i ulic w Krakowie. Kształtowanie się nowego zwyczaju ludycznego*, [w:] *Lato w mieście. Różne oblicza kultury*, red. R. Godula-Węclawowicz, Warszawa–Kraków 2010, s. 11–126
256. *Zabawy i zabawki w świetle antropologicznej koncepcji człowieka*, [w:] *Dawne i współczesne zabawki dziecięce*, red. D. Żołądź-Strzelczyk, K. Kabacińska, Poznań 2010, s. 227–232
257. *Zabawa przeszłością – zabawa w przeszłość. Historia uludyczniona*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica”, 2010, z. 3, s. 134–149
258. *Biesiada i biesiadowanie we współczesnej kulturze polskiej*, „Zabawy i Zabawki”, 2008 [wyd. 2010], nr 1–4, s. 33–48
259. *Zbiorowości lokalne w poszukiwaniu tożsamości w świecie popkultury*, „Małopolska”. R. XII: 2010, s. 27–46
260. [Rec.] *Fakty i mity*, „Małopolska”. R. XII: 2010, s. 374–375 (W.A. Wójcik, Sabata, Zakopane 2009)
261. [Rec.] *Podziwiam Zembrzyce*, T. Wojtaszek, Monografia Zembrzyce i Marcówki, Zembrzyce 2009, „Małopolska”. R. XII: 2010, s. 376–377
2011
262. *Spółczesność konsumpcji zabawy. Przypadek polski*, [w:] *Wąż w raju. Zabawa w społeczeństwie konsumpcyjnym*, red. R. Kantor, T. Paleczny, M. Banaszkiewicz, Kraków 2011, s. 31–55
263. *O centrach handlowo-rozrywkowych raz jeszcze. Bonarka City Center w opinii studentów socjologii*, „Zabawy i Zabawki”. R. 8: 2010 [wyd. 2011], nr 1–4, s. 35–56
264. [Rec.] *O nowej próbie odczytania twórczości Ociepki*, „Małopolska”. R. XIII: 2011, s. 355–357 (S.A. Wiślocki, *Mistrz Teofil Ociepka. Między władzą a prawdą*, Katowice 2010)
265. E. Krasieńska [współaut.], *Derenk és Istvánmajor. A Lengyel Telepesek Utódainak Története és Kulturája*, Miskolc 1988, 151 s.
266. [Rec.] „Demos”, 1974, nr 1, s. 43 (K. Piwocki, *Sztuka żywa. Szkice z teorii i metodyki historii sztuki*, Wrocław 1970)
267. [Rec.] „Demos”, 1974, nr 2, s. 104–105 (*Płyniesz Olzo*, t. 1–2, red. D. Kadłubiec, Ostrava 1970)